

FUNDACJA
BATOREGO

WYBORY 2023

Warszawa, 31 sierpnia 2023

Oświadczenie

Przewodniczącego Rady Andrzeja Rycharda i Prezesa Zarządu Fundacji Batorego Edwina Bendyka w sprawie referendum 15 października 2023

Wspieramy [apel](#) kilkudziesięciu organizacji społecznych z dnia 29 sierpnia 2023 skierowany do Państwowej Komisji Wyborczej o przygotowanie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych, które zapewnią wyborcom możliwość realizacji prawa do wzięcia udziału albo odmowy wzięcia udziału w referendum zarządzonym na 15 października wraz z wyborami oraz do zachowania tajności głosowania.

Stanowczo podkreślamy, że w demokratycznym państwie prawa organizacja wyborów razem z referendum gwarantować musi obywatelom i obywatelkom wolność wyboru, prawo do tajności oddawanego głosu oraz wolność głosowania w jednym lub w obu z nich. W obecnym stanie prawnym warunki te nie są spełnione, a zarządzane referendum nie spełnia wymogów określonych w Konstytucji RP.

Przypominamy, że zgodnie z art. 125 Konstytucji RP referendum ogólnokrajowe może być przeprowadzone w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa. Tymczasem żadne z czterech pytań referendalnych nie odnosi się do takich spraw, a treść i sposób sformułowania pytań nadają mu charakter politycznego plebiscytu, stanowiąc zaprzeczenie i wypaczenie tej ważnej formy demokracji bezpośredniej.

Ponadto, ustawa referendalna została uchwalona w 2003 roku, a przepisy dotyczące referendum ogólnokrajowego i lokalnego nie zostały włączone do Kodeksu wyborczego uchwalonego w 2011 roku. Obie ustawy – Kodeks wyborczy i ustawa o referendum – regulują niektóre elementy organizacji głosowania w sposób odmienny, ich przepisy w pewnych zakresach są ze sobą niespójne, a w innych wprost sprzeczne. Rodzi to szereg problemów natury praktycznej i prawnej nierozwiązanych w przyjętej naprędce nowelizacji ustawy o referendum z 7 lipca 2023 (patrz: [opinia prawna dr. hab. Krzysztofa Urbaniaka](#), członka Zespołu Ekspertów Wyborczych Fundacji Batorego), w szczególności związanych z zapewnieniem prawa do tajności głosowania oraz przestrzeganiem zasady równości w procesie wyborczym.

Wprowadzając możliwość jednoczesnego prowadzenia kampanii wyborczej i referendalnej, nie wprowadzono przepisów, które zapewniałyby przejrzystość oraz

transparentność ich równoległego prowadzenia. W efekcie kampania referendalna prowadzona jednocześnie z kampanią wyborczą pozwala na ukrycie wydatków wyborczych ugrupowań wystawiających kandydatów w wyborach ze względu na różne regulacje odnoszące się do wydatków na agitację wyborczą i referendalną. Inny katalog podmiotów prowadzących agitację w kampanii referendalnej i kampanii wyborczej, inne standardy finansowania wydatków kampanijnych, brak przepisów rozgraniczających oba procesy, powodują *de facto* ich przenikanie się i zaburzają agitację wyborczą uregulowaną przepisami Kodeksu wyborczego, wpływając na realizację zasady równości w procesie wyborczym.

Wspieramy apel organizacji społecznych o przygotowanie przez PKW instrukcji dla obwodowych komisji wyborczych dotyczącej realizacji prawa wyborców do wzięcia udziału albo odmowy wzięcia udziału w referendum.

Zwracamy uwagę, że wciąż brakuje informacji wyjaśniających czym jest karta ważna/nieważna w referendum, a czym głos ważny/nieważny oraz w jaki sposób wyborca skorzystać może z odmowy wzięcia udziału w głosowaniu referendalnym. W tym kontekście podkreślamy, że w przypadku braku jasnych wytycznych PKW, zalecających komisji wyborczej ustalenie, w którym głosowaniu wyborca chce wziąć udział, tajność głosowania może być naruszona.

Zwracamy również uwagę, że istnieją poważne obawy, iż głosy oddane za granicą mogą nie zostać policzone lub przepaść ze względu na zbyt krótki czas na podliczenie głosów oraz ograniczony skład osobowy obwodowych komisji wyborczych (zgodnie z art. 230 § 2 Kodeksu wyborczego, jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe).

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe zastrzeżenia wyrażamy stanowisko, że referendum 15 października 2023 roku uderza w zasady demokratycznego państwa, wypacza ideę referendum oraz zagraża rzetelności i uczciwości zbliżających się wyborów parlamentarnych.

Andrzej Rychard, przewodniczący Rady Fundacji im. Stefana Batorego

Edwin Bendyk, prezes Zarządu Fundacji im. Stefana Batorego